

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

az aradi és csanádi egyesült vasutak palotájában, földszint.
Kéziratokat nem adunk vissza.

Telefon-szám: 151.

ELŐFIZETÉS: Helyben 1 évre 12 frt, 1/2 évre 6 frt, 1/4 évre 3 frt, 1 óra 1 frt. — Vidéken 1 évre 14 frt, 1/2 évre 7 frt, 1/4 évre 3 frt 50 kr, 1 óra 1 frt 20 kr.

HIRDETÉSEK: 6-hasábos petit sor egyszer 8 kr, minden következőnél 6 kr. Bélyegdíj külön 30 kr. Nyilttér sora 20 kr.

KIADÓ-HIVATAL:

ARADI NYOMDATARSASÁG (az aradi és csanádi egyesült vasutak palotájában.)

Telefon-szám: 151.

Tisza Kálmán beszámolója.

Arad, szeptember 3.

Rendkívüli melegséggel, tüntető lelkesedéssel fogadta vasárnap országgyűlési képviselőjét Nagyvárad városa.

Ez a hozsánna méltán megillette azt a Tisza Kálmánt, aki a múlt és a jelen időben mindig megállott a lábán emberül.

Hatalmas nagy beszédjének minden szava súlyos volt mint az ólom, kemény volt, mint az acél, mely ha sebzett is, de egyuttal gyógyítani is akart.

Hiába! az operáció fájdalommal jár s midőn Tisza Kálmán fejrázta ellenfeleinek vékony bordáit, midőn rámutatott a magyar közélet testét emésztő betegségekre, egyidejűleg megírta, elmondta a receptet is, melylyel gyógyítani lehet, gyógyítani kell a bajt.

Tisza Kálmán nem szereti a frázisokat, a széjjel bélelt szavak nem illenek az ő ajkaira; sohasem mond többet, mint amennyit akar. Ezt a beszédjét is a politikai körültekintés és bölcs előrelátás jellemezte.

Beszédjében egy pár erélyes ripszot vágott Apponyi Albert grófnak, kinek politikai következetlenségét maró szatírával mutatta ki és bár neveket nem említett, de mindenki megértette a vonatkozást és a hallgatóság élénk tetszésnyilatkozatban tört ki.

A táviró a világ minden tája felé röpti Nagyvárad érdemekben megöszült képviselőjének szavait s ezekből az őszinte magyar szavakból láthatja mindenki, hogy az évek óta hallgató *„közember”* nem alszik, hanem kötelességét teljesítve, ébren virraszt órálomlásán, hogy megizmosodva lépjük át a második ezredév határkövét és ismét nagy, újra hatalmas legyen a magyar.

A beszámoló részleteit az alábbiakban adjuk:

A fogadtatás.

A felkelő nap arany sugarai lobogó-diszben találták Nagyvárad utozáit. A főutcán végig, egész a vasutig alig volt egyetlen ház, melynek ormán büszke trikolorokat ne lengett volna a szél. Az utozákon bizonyos távolságokra zászlókkal és ozimerekkel ékesen dekorált oszlopok állottak. Ezek között hullámozott fel s alá a nép, a Sas felé, mely előtt már kora reggeli órákban nagy csoportokba verődve állott a közönség.

A perronon óriási közönség, lelkes és zúgó éljenzéssel fogadta Tisza Kálmánt, kit a város nevében Sal Ferenc kir. tanácsos, polgármester üdvözölt, mire a képviselő meghatottan válaszolt.

A bevonulás után, délelőtt 11 órakor, mondotta el Tisza Kálmán másfél óráig tartó beszámoló beszédét, melyet minduntalan lelkesült éljenzés szakított féibe.

A beszámoló.

A lendületes bevezetés után három fontos politikai kérdésben nyilatkozott a szabad-
elvű párt ősz bajnoka; azokat a kérdéseket vette bonczkése alá, melyek legélénkebben foglalkoztatják az államférfiakat és nemzetet; beszélt

az egyházpolitikai kérdésekről,

a közigazgatás államosításáról

és a nemzetiségi kérdésről.

Hatalmas beszámolóját — némi összevonnással — itt adjuk:

Az egyházpolitikai kérdésekről.

Azt hiszem tisztelt polgártársaim és barátaim, hogy nem méltóztatnak azt várni, hogy én mindazon kérdésekről, amelyek az újabb években a törvényhozást foglalkoztatták, nyilatkozzam.

Az egy beszéd keretében nem is fér meg, de ott, ahol a közügyeket éber figyelemmel kísérik, mint a városban, azt hiszem felesleges volna. Sőt mentsemek fel attól is, hogy részletezzem az egyes kérdésekkel szemben elfoglalt állásponantom.

Csak általánosságban mondhatok annyit, hogy a magam által választott közlegényi hivatalos követelte visszavonultságom ugyan, de ahol módom volt valamit tenni, mindig hiven helyt állottam abban, hogy hazánknak ügyei a szabadelvűség irányában vezettessenek odább azon szabadelvűségben, amely soha hátralépést nem enged, de nem keresi a szabadelvűség legszélsőbb elméleti határát sem, hanem figyelembe véve az ország helyzetét, annak szükségleteit tekinti. (Élénk helyeslés.)

Az egyházpolitikai kérdésekről főleg azon czélból szólok, hogy kimutassam, mennyire nem áll az, hogy a szabadelvű párt azon elveket, amelyekben az nyugszik, csak az utolsó perczben, ellentétben eddigi elvi állásponjtával tette magáévá; a másik, hogy mennyire nem igaz az, hogy ezen kérdések szükség nélkül, annélkül, hogy a közvélemény azokat ismerte volna, anélkül, hogy az országnak érdekében lett volna, hozattak szóba.

Ez tisztelt polgártársaim, legjobban kiderül abból, ha lehető rövidséggel ugyan, de végigpillantunk ezen kérdések keletkezésére. De midőn ezt tenném, nem tagadhatom meg az elismerést azoktól, a kik ugyan igen sok kérdésben homlokegyenest ellentétes állásponatot foglalnak el a szabadelvű párttal szemben, de a kik, midőn ezen párt s az általa támogatott kormány elérkezettnek látta az időt, ezen kérdések megoldására, a melyek az ő elveinek is megfelelnek — félretéve kicsinyes ellenzékességet, ezen kérdéseket lelkesen, kitartással támogatták. (Zajos éljenzés.)

(Itt Tisza Kálmán körülményes visszatekintést vetett az egyházpolitikai kérdések keletkezésére, a mit gazdag tudással ismertetett. Aztán így folytatta:

En nem tartom szükségesnek minden frázisait a történeteknek előadni. A szabadelvű párt, igaz, midőn főleg Irányi Dániel képviselő ur majd minden évből minden indítványozta a vallásszabadsági összes kérdéseknek felőlelését a kötelező polgári házassággal egyetemben, a szabadelvű párt ezen határozati javaslatokat nem fogadta el. Es soha elvi kifogást ellenünk, legalább az én tudtommal nem tett. Hisz bátor voltam elmondani, hogy mindenestire kiváló tagjai mindig határozottan fenn-

tartották, hogy végmegoldás csak ezen az uton lehetséges, de mindig kötelessége lesz egy többségnek, — bármelyiknek — a kérdéseket, ha elvileg helyeslik is, nem engedni határozatilag azoknak akkori felvételére utasítani magát, mikor azokra az időt eljöttnek, megéretnek nem találja, (Élénk helyeslés) est tette a szabadelvű párt egész 1892-őig. Akkor Irányi tisztelt képviselő ur — szegényt hamvaiban tisztelhetem csupán — megtette újra a szokott indítványát és gróf Apponyi Albert egy fényes az Irányi Dánielét szabadelvűségben még tulszárnyaló beszéde után gróf Szapári akkori miniszterelnök felszólította a pártot, hogy fogadják el Irányi indítványát. Természetesen a párt, mely eddig is nem elvi alapon ellenezte, teljes örömmel járult hozzá, elfogadta, de ha egyszer elfogadta, azután meg is akart mellette állani. (Tetszés.) Igaz ebben nem volt benne a polgári házasság mellett az a szó, hogy „kötelező.”

De méltóztatassanak, akik kételkednek, megnézni az azon időben megjelent minden politikai lapot, nem veszem ki azt, a mely gróf Apponyi Albert nézeteit tolmácsolta, hogy mindenki úgy értette, hogy a polgári házasság kötelező formájáról van szó. Es ez természetes is, mert igaz, megpróbálják most is némelyek általában, nem éppen irigyeit bátorsággal az állítani, hogy lehet teljes vallásszabadság, lehet minden honpolgárra egyforma házassági jog, lehet ezek felett világi judicatura és minden lehető kényszer vagy fakultatív házassággal; de én legalább est részemről belátni sosem tudtam s nem hiszem, hogy bárki ezen a világon ily módon létesitené.

E kérdések felett a kormányválság, mint tudni méltóztatik, bekövetkezett, mintán, gondolom, folytonos figyelemmel kísérték ezen tárgyalások különböző fokozatait, azokra kiterjeszkedni most nem szándékozom.

De szabad legyen felvetnem azt a kérdést, hogy vajjon ezen javaslatok, ha mind már szentesítve lévén, törvényekké lesznek s főleg a legjobban megtámadott, a kötelező polgári házasságról szóló sértheti-e és miben sérti bármelyik hitfelekezet hitelveit, lelkiismeretét. (Halljuk! Halljuk!)

Mit mond ez a törvény? Azt mondja: En Allam nem akarok egyik egyházzal sem surlódni, épen azért meghatározom a felteteleket, a mihez nekem öröktől fogja jogom van, hogy mit tekintek törvényes házasságnak, mik a megkötésnek módozatai, hogy én érvényesnek elismerjem, mik a házasság bontásai és mindezek felett itél az én polgári judicaturám, de egyuttal kíván-e valamit akár melyik felekezet hivatól és lelkeszeitől? Semmit. Vagy pedig belenyul-e valamelyik egyház beléletébe? Nem. — Sőt egyenesen azt mondja, hogy ti egyházak a magatok szempontjából itéljétek, ugy, amint ti akartok, én itélek, mint állam, az én törvényem szerint, én azt tekintem, amit az én törvényem mond, a ti beléletekben tegyetek ugy, amint lelkiismeretek sugallja; ez annak a törvénynek rövid magyarázata. Es higyjék el uraim, erős meggyőződés az, hogy az összes keresztény, ha az összes létező és létesítendő szent-egyházak lelkesei és arra hivatott tagjai nem a surlódások folytatásával, vagy a mult idők iránti visszasóvárgással töltik idejüket, hanem lelkiismeretesek és buzgalommal teljesítik egyházi kötelességeiket, az egyházi buzgóság a hit, nem fog gyengülni, hanem erősebb fog lenni. (Igaz, ugy van!) De azt is mondják, hogy igen, de az elválás meglazítja a házasság életet,

árt a vallásos erkölcsnek. Hát tisztelt uraim, nézzük a kérdést ebből a szempontból is. A ki a dolgot elfogulatlanul vizsgálja, látni fogja, hogy az elválást sokkal szigorubb feltételek alatt engedi meg, mint a hogy az némely keresztény felekezeteknél szabad volt és szigorubb, mint a hogy az kivételesen ugyan, de még a róm. katolikusoknál is egyes esetekben előfordult.

De ha ezt mellőzzük is, vajjon az erkölcsi életre mi kedvezőbb? (Halljuk! Halljuk!) Az, ha nagyon megszorított feltételek mellett lehető az elválás, s legalább a büntetlen félnek módja van a vallásnak és erkölcsnek megfelelő módon új házasság életet alapítani, vagy ha az élethossziglani, ágytól és asztaltól való elválás folytán mindenképp, még az is, ki szeretne erkölcsös életet folytatni, mintegy oda kényszerítetik, hogy az erkölcsiség határain túl keresse vágyai kielégítését. (Élénk helyeslés.)

En tisztelt uraim, engedjék meg, hogy kifejezzem azon reményemet, hogy ezen viták lezajlása alatt, ezen vitákban meggyőződésem szerint, elismerem, joga volt annak, a kinek velem homlokegyenest ellenkező nézete volt, úgy mint nekem jogom van. De az után szabadon reménylenem, hogy miután egyszer ezen törvények megalkottattak, s ettől már remélem nem sok idő választ el, akkor mindenki arra fogja fordítani erejét, hogy ezen így természetszerűleg fölvert hullámok lecsillapodjanak és minden felekezet tagjai egyformán kezét fogjanak akkor, hogy köztük a jó egyetértés, a béke és törvények tisztelete helyreálljon. (Helyeslés.) Es csak arra kérem, ne csak szóval, hanem tettel igyekezzenek mindenki a béke helyreállításán.

Nagy megnyugvásomra szolgált, midőn ezen nézetet halottam gr. Apponyi Albert jászberényi beszédében is kifejezve és nagyon sajnálom őt, hogy nem bír annyi tekintéllyel, hogy megakadályozza, hogy párjának lapja homlokegyenest ellenkezőt ne állítson! (Derűtség.)

De különben én csak azt akarom erről még mondani, én részemről sokkal nagyobb tisztelettel vagyok számunk róm. kath. főpapjai iránt, semhogy egyes mutakozó veszjelek daczára el tudjam hinni, hogy ők, kik hazafiságuknak, bölcsességüknek annyi jelét adták a múltban, most ezzel szakítani akarnának egy oly küzdelemért, mely czélhez nem vezethet, s amely csak azt sebezheti meg, a ki abban a fegyvert hordja. (Igaz! Ugy van!)

A közigazgatás államosításáról.

Tisztelt választók! Most, mint jeleztem, pár szót a közigazgatásról. Én 1883-ban Debreczenben nyilatkoztam, különben már tudom, én itt is felemlítettem, hogy óhajtom megtartani, rajta leszek, hogy megtartható legyen a választási rendszer, de ha azt kell látnom, hogy a dolog ereje, a körülmények erősebb fejleménye azt lehetetlenné teszi, kénytelen leszek átmenni magam is a kinevezett hivatalnokokkal való adminisztráció terére.

Megmondtam 1889-ben — gondolom — itt is, hogy engem nem az indít, amit ma is menthetlen tülhajtásnak tartok, mintha az adminisztráció oly minden kritikán aluli lenne, nem az vezet mintha azt hinném, hogy mi helyt a kinevezettek fogják vezetni, jó, tökéletes, hibátlan lesz. De igenis, mert amint a viszonyok fejlődnek, lehetetlen a közig. tisztviselőtől nem épen olyan elemi kvalifikációt követelni, mint aminővel a legnagyobb hivatalnok-ágakban való bírnak és lehetetlen a közig. tisztviselőnek, ha feladatának megfelelni akar, egész testi és szellemi erejét nem ezen hivatalnak szentelni. (Élénk helyeslés.)

Ily körülmények közt, hogy lehetne kívánni, hisz a tapasztalás már a 80-as években kimutatta, hogy nem is lehet, hogy a fiatalabb generáció tagjai egy oly pályára szánják magokat, melyen nemcsak hivatalban maradásuk nem biztos előmenetelük már épen-séggel nem biztos, és még a nyugdíj és gyámdíjak tekintetében is — azt hiszem lehet egyes megye mint kivétel — de azzal szemben, amit az állam ad, a legtöbb megye hátra marad.

Tapasztaltuk, tapasztaltam én igen sok megyében, hogy alsó hivatali karban már a 80-as évek végén nem lehetett kapni ily egyéneket, vagy ha akadt valaki más pályára hiányában, mi helyt csak alkalom nyílik erre, ott hagyja est a pályát.

Es nem akarom ezt most itt kifejtteni, de ezen a bajon az életfogytiglani választás meggyőződésem szerint nem segít, mert ennek az a sajátsága van, hogy sokat át kell vele vinni a kinevezési rendszerből a mi abban nem jó és sokat a választási rendszerből, a mi abban nem jó. (Derűtség.) Más alkalommal bővebben szívesen kifejtem, ma bővebben ezt a részét kifejtenem nem lehet. Javulását pedig az adminisztrációnak én attól várom, ezt is talán megmondam már akkor, mert a dolog természetében levőnek találom, hogyha az önkormányzati testületnek az adminisztráció ellenőrzésére és a kinevezett hivatalnokkal szemben is a fegyelmi jog gyakorlatára a kellő mód megadatik, a dolog természetében van, mondom, hogy ezen testületek szigorubb fogják azt kezelni, azok ellen, a kiket a kormány nevezett ki, mint kezelték azok ellen, a kiket maga a önkormányzati testület választott. (Ugy van, tetszés.) Ebben kereselem én a javulás módjait, ismétlem, nem abban, mintha én a kinevezést egy oly általános panaceának tartanám, a mely mellett bajok már nem is lehetnének. De az, már hogy a mostani adminisztráció rémséges rosszását hirdetik azok is, a kik pedig fenn akarják tartani, no ez, bossásának meg uraim, ez már azután csakugyan igen furcsa politikai eljárás. De meg fogják banni azok is, a kik mint a kinevezési rendszer hívei hirdetik ezt most olyan nagyon, mert tulságos reményeket ébresztettek a kinevezési rendszer iránt, s tudjuk, hogy semmi sem keseríti el úgy az embereket, mintha egy támasztott reményben oszlatkoznak, pedig ha hiszem is, hogy jobb lesz az a rendszer, de hibája bizonyosan lesz annak is, mint van mindennek, a mi emberi dolog (Ugy van.) Egy veszélye van mindenütt a világon azon rendszernek, a mely a közigazgatást az alsó fokoktól a legfelsőbbekig, kinevezett hivatalnokokkal vezeti s ez a veszély abban áll, hogy majd mindenütt, talán mondhatnám mindenütt az ily rendszer mellett képződött egy megcsontosodott bürokrácia, a melynek ellentállásán megtört, sokszor a leghatalmasabb minisztereknek, sőt a törvényhozásoknak szándéka is.

De uraim, ezen bajt ha látjuk, feltalálhatjuk az orvoslást abban, amit másoktól is hallottam hangsúlyoztatni, hogyha önkormányzati testületeinket meghagyjuk és kellő jogkörrel felruhazzuk. (Ugy van.) Természetes, ezt csak melleleg jegyzem meg, erre, hogy ezen czél elérhető legyen, azt tartom, nem szabad ezen testületeket geografiailag is igen kis körzetekre szorítani, hanem oly terület irányában kell meghagyni a jogokat, a mely elég nagy arra, hogy nyilatkozatai, tettei figyelmet ébresztszenek. (Ugy van!) A másik, a miért sokan meg fognak támadni, félek, itten sem fogja mindenki helyeselni, az, ha a főispáni hivatal a hatáskör kellő szabályozással főtartatik. Részletezni itt nincs időm, de azt kívánom csak megjegyezni, mint a fő elvet: a főispán nem szabad, hogy adminisztráljon. Legyen ellenőre a kormány nevében épen úgy, mint a helybeliek nevében az önkormányzati hatóságok. (Ugy van!) Nem szabad pedig semmi áron a bürokrácia kötelekébe beleolvasztani, hanem mint azon kívül álló személy kell az állam kormányának meghagyni a akkor nem félek én a megcsontosodott bürokráciától.

E javaslatok állítólag nemsokára előttünk lesznek. Részletes nézetet azok felett alkotni majd csak akkor lehet.

A nemzetiségi kérdésről.

Bár hosszú volt már is nagyon a beszédem, (Halljuk! Halljuk!) de még, a mint jeleztem is, szólni kívánok a nemzetiségi kérdésről. (Halljuk, halljuk!) Itt is megjegyzem, hogy talán tulságba is esünk, mi magyarok, midőn az abban rejlő, vagy rejtő veszélyt nagyitjuk, s azt mondjuk, hogy soha még e veszélyek így nem jelentkeztek. Egy kérdés előtt, tehát a nemzetiségi kérdés előtt szemet hunyni nem szabad, de nem szabad túl nagy-nak sem festeni, mert méltóztassék megengedni, az mindig arra magyaráztatik, mintha valaki félne, arra bizony isten ninosen ok. (Élénk tetszés és derűtség.)

Már ez az egy körülmény, ha visszaemlékezünk a múltakra, eléggé mutatja, hogy nem áll, mintha a nemzetiségi kérdésekben nagyobb veszély rejljenek, mint rejtett akkor, midőn még a horvátországi elégtelenségre is támaszkodhattak.

Még mielőtt elmondanám, mit tartok hát az ükéségnek, hogy a kérdés ismét, nem mondom elenyészék, mert a nemzetiségi kérdés is olyan, mint minden más nagy emberiségi kérdés, hogy az nem enyészik el teljesen addig, míg le nem járta a maga idejét, be fog következni az is, mint más nagy kérdésekkel bekövetkezett, de hogy soha nemcsak veszélyes, de még alkalmatlan se lehessen a magyar államra, mielőtt, mondom, ezekre rátérnék, meg kell említenem azt, hogy azt mondják, hja! akkor a kormány, csak hogy többségét, helyzetét megtarthassa, engedményeket adott a különfajú nemzetiségeknek. (Halljuk!) Hát uraim, nézzék meg, mit irtak abban az időben is arról a kormányról a nemzetiségi tulzó írók (Ugy van!) s nézve még azt is, hogy mik vannak törvénykönyvünkben a többek közt azon időből, mert az 1868. nemzetiségi törvénynek nem megváltoztatása, sőt igenis annak teljesítése kötelességünk, de benne van, gondolom az 1883. vagy 1884-iki törvényekben egy törvény a magyar nyelv tanításának a népiskolákban kötelezővé tételéről, benne van az intézkedés egy másik törvényben, hogy a középiskolákban a magyar nyelv köllőleg taníttassék. (Ugy van!) No hát uraim, hogy a magyar kormány ilyennel akart volna kedvében járni a nemzetiségi tulzóknak, ezt állítani talán mégis vakmerőség. De tette ezt nem is ellene a nemzetiségeknek, igaz, de tette ezt éppen az ő érdekükben is, mert ha a magyar állam polgárai ezen polgári jogot akarják gyakorolni, nekik érdekük első sorban, hogy az állam nyelvét megtanulják. (Helyeslés.) De még egyre, mielőtt még szólanék. (Halljuk.) Bocsanatot a hosszúságért (Halljuk, halljuk.) En előtttem igen feltűnő az, mikor olvastam, hogy némelyek, különösen az erdélyi mozgalmaknak enyhítésére vagy elenyészése eszközeül a választás revisióját hirdetik.

Ami általában illeti a választási törvényt, tudom azt, hogy nincsen törvény a világon, melyet adandó alkalommal megváltoztatni nem lehetne, vagy ne kellene, sőt ezen a téren is történtek már égy párszor az 1848-ik évi tozikben változtatások, de azt is tudom, hogy a választási törvénynek főleg a censusok vonatkozó részének megváltoztatása minden országban nagy meggondolást igényel. (Igaz! Ugy van!) Azt is tudom, hogy nagyobbak nálunk, mint bárhol a világon, és azt is tudom, hogy semmi viszonyok közt pedig ezen census változtatni az országban levő egy faj érdekében nem szabad, hanem csak általános érdekből. (Ugy van!) De hát szükséges. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy Erdélyben a census egytorma fajkülömbőség nélkül magyarra, székelyre, románra, de még azt is tudjuk, hogy a székelyben vett Magyarországon is, de Erdélyben is igen sok körületben a román választók vannak többségben. Hát mi az oka annak, hogy nem választják meg a román képviselőket, a kiktől remélik, hogy azon orvossághoz nyulnának, hogy az országgyűlésen mondhatnák el vágyaikat, tartózkodni fognak a titkos működéstől. Hát uraim először az ilyen reménykedést, mondom, nem tehetek róla, illosoriusnak tartom. A ki nem akar titkon áskálódni, de helyesen a törvényhozás előtt akarja vágyait kifejezni, annak megvan a módja, van elég román körület, melyben megválasztathatja magát. A ki pedig azért jött oda, hogy ugyanott elmondja a vágyait, de azért folytassa a titkos működését, hogy ebben mi nyeresége volna akár a román fajnak, akár a magyar államnak, én ugyan belátni nem tudom. (Tetszés és helyeslés.)

De hát mi rt nem választanak, miután a választók mindenütt részt vesznek a választásban és pedig sok helyütt többségben vannak? Nem választanak egy hiszem néhol azért, mert azon nép, melyet én ismerék és a melyet mindaddig, míg a rozlelkűek fel nem izgatják, egy jóindulatú, nyugodt, minden jó hazafiságra kész népnek ismerék. (Igaz! Ugy van!)

Sok helyt jobban bizik az abban általa ismert, közte lakó nem román emberben, mint egy másikban, a kit talán épen nem ismer elnyös oldalról, de a főoka, elismerem, a passivitas. De hát mi ez a passivitas? Hát lehet-e valamelyik kormányának — mert ezért is a múlt kormányokat vádolják — lehet valamelyik kormányának, akármelyik összeszövetkező együletet, vagy társulatot kényszeríteni, hogy vegyen részt azon jogokban, a melyeket a tör-

vényszék ad? En nem gondolom, hogy lehessen; de vajjon szabad-e a különböző nemzetiségeknek? De vajjon szabad-e az ilyeneket, a kik beállva a magyar állam elleni törekvésekben léptek a passivitas terére, szabad-e ígéretet, előnyök kilátásba helyezésével csábítani a törvényhozás termébe? Meggyőződésem szerint ez egy óriási hiba volna. Ott a jog, ott a szabadság, ott a mód, jöjjenek be, szívesen látjuk, de külön ígéretekkel csábítani, csalogatni, ez a magyar államnak önmegalázása volna, volna nemcsak a románokkal, de mindenkivel szemben is. De hát hogy mégis lassanként közeledjem a vége felé, mit tartok az előadottak után olyannak, a mi által a legtöbbet lehet tenni a nemzeti kérdés lecsendesítésére, minden lehető veszély elenyésztésére. (Halljuk!) Azt tartom először, vannak kötelességei az államnak, vannak a társadalomnak.

Az államnak kötelessége az államérdek korlátai között minden faj iránt egyformán megérteni, magyarokért sem különben megérteni mindent, ami annak jólétét előmozdítja. (Ugy van.) De aki ezzel be nem éri, a ki az ország integritásának felbontására törekszik, vagy egyáltalán bármivel az állam érdekeinek sértésével akar érvényesülni, azzal éreztesse a magyar állam a törvény teljes szigorát. (Zajos tetszés és helyeslés.) És ezek a törekvések közé számítom én azt, midőn egyes külföldi, egyes túlzó kormányokkal, de nem fajrokonokkal szövetkeznek a magyar állam-essze ellen, sőt még ilyenek tekintem azt is, midőn az országban lakó különféle nemzetiségekhez tartozó túlzók, akik között semmi közös cél nincs és nem is lehet, mint a magyar állam elleni törekvés, igyekeznek koalíciót alkotni a magyar állam ellen. Tisztelt uraim a törvény szigorát éreztetni kötelesség, de azután is itt mondom előtérbe lép a társadalmi kötelesség, vonakodnom kell uraim attól, hogy egyes túlzóknak bármely lélekfelháborító fellépései miatt az egész fajt, amelyhez tartoznak, akarjuk elítélni. (Ugy van.) Még jobban óvakodni kell attól, habár lehet is intenció, amely vezetett, még nemes is, de jobban óvakodni kell attól, hogy ily körülmények között bosszuságunknak nemcsak azok ellen, kik elkövetették a tettet, bár azok ellen nincs helyén, de az azon fajhoz tartozók ellen törvénytelen uton utozai zavargásokkal akarjunk elkeseredésünknek kifejezést adni. (Ugy van.)

Valamint a román túlzók tettei csak nekik érthetnek, legyenek uraim meggyőződve, ha a mi társadalmunk hagyja magát tulargadtatni, az többé nem nekik, az nekünk fog és a magyar államnak fog ártani. (Ugy van!) mert látszólagos igazságot ad azoknak, a kik a fajok elnyomatásáról, ellenük elkövetett erőszakoskodásról beszélnek, mert azok, akik előtt beszélnek a haza határain kívül, nem tudják mi történt, ezen eseteket olvassák minden lapban és elhiszik, hogy ezek általánosan előfordulnak, holott nem hiszem, hogy az elmúlt 25 év óta 2-3 ilyen esetről többet föl tudna hozni. (Ugy van!) És a másik az, hogy ne idegenen fogadjuk, de igyekezzünk mi, társadalom, a magunk körébe vonni a nem magyar fajhoz tartozó polgártársaink mindazon részét, a kik hívek fajukhoz és nemzetiségükhöz, de hívek egyuttal a magyar államhoz. (Ugy van!)

Ez az útja annak, hogy azon századok folyamán kifejtett, különösen Erdélyben sajnos események folytán kifejtett kölcsönös bizalmatlanság az által, hogy egymással a szocialis téren egyesülünk, elenyészék. Ez öli meg pedig igazán a túlzóknak minden törekvését. (Helyeslés!) De uraim, kötelességünk az és ez szerintem főleg azoknak a kötelessége, kik a nyilvános pályán működnek, hogy harcoljunk meg ellenvéleményünket egymással. De sohasem úgy, mint ellenségek. Legyünk ellenfelek, de sem a tanácskozás termében, sem azonfelül ne tünjék úgy fel, mint a kik egyik vagy másik más nézetűt áldozni akarnának. Mert ne higgyék el nekem, most is a nemzetiségi kérdések felelevenedésének egyik oka abban rejlik, hogy elkezdtek a túlzók már hinni, hála Istennek, alaptalanul, hogy a magyar pártok között olyanira kitöröben van a Magyarországnak is valaha annyira ártott pártviszály, hogy csak lesni kell az alkalmat, és készülni, hogy abból a túlzók — mondom — hasznot húzassanak. De azonkívül merültek fel körülmények, nem tagadhatom, a melyek merőben a valóságban

minden kis porczikáján kívül estek, de azok előtt, kik mindent lesnek, ami nekünk árthat és minden örömmel vesznek, már úgy tün- tetve fel a dolgot, mintha Magyarországnak consolidált volna ingadoznék, mintha a jó viszony a monarchia másik államával, sőt voltak, akik azt kezdték remélni, hála Istennek alap nélkül, hogy a magyar nemzet viszonya a koronához, már a megromlás küszöbén áll. Uraim, tudom, hogy ez nem igaz, tudom, hogy ez nem igaz, tudom, hogy semmi viszonyok közt magyar embernek olyat tenni, ami indokolhatná kivált az utóbbit, nem jutott eszébe. De higgyék el uraim, nem elég ezt nem óhajtani, nem tenni, nem akarni, de kerülni kell még a látszatát is annak, miből az kimagyarázni lehet, nem gyávaság mondatja ezt velem, uraim, én bizom Magyarországnak, mint magyar állam jövőjében, de egy feltétel alatt és ez a feltétel alatt és ez a feltétel az, ha mindig a szabadságszeretet meg lesz benne a józan ítélőtehetség, mely annyiszor megmentette, hogy megítélhesse, hogy szabadságával is meddig éljen s mit csináljon. (Tetszés és helyeslés.) Ezért bizom én Magyarországnak jövőjében s itt uraim őszintén megmondom, én azt hiszem, hogy a jelen viszonyok közt, kivált nem tartható biztató vagy örvendetes jelenségnek, hogy az országnak mondhatni lelkes pártja, mindenket és mindenekfelett az 1867-ik 12. törvényozikk némely lényeges dispositiója megváltoztatását tüzte zászlajára. Meghajlom az őszinte hazafi szándék előtt, de nem helyeslem. Megmondom miért. (Halljuk!) Hiszen tudva van, ma sem tagadom, én azok közé tartozom, akik azt hitték és hiszem még ma is az 1867. 12. t. oz. némely részeit lehetett volna másképp az ország óhajainak megfelelőbben megalkotni; de a törvény megvan. Megváltoztatására törekedni egy ideig legalább lélektanilag igazolt lehetett. Miért? Mert a multak szomorú tapasztalatán felmerült először is az a kérdés, vajjon a törvény, ha ez meg lesz, legalább meg fog-e tartatni. A másik az, hogy vajjon azon jogok, amelyek az ország számára ebben biztosíthatnak, ha megtartatnak is, elegendők-e arra, hogy az ország erősödjék, hatalmasodjék. De uraim erre a feleletet megadta a tapasztalás.

Az elsőre nézve, hogy a törvények meg fognak-e tartatni, azt hiszem nincsen ember, a ki tagadná, hogy fényes választ adott a történelem, mert senki Magyarországnak összes történetében nem fog nekem mutatni 27 évet, a melyben Magyarország alkotmányát, jogait épen a hatalom annyira respektálta volna, mint most. (Ugy van, élénk tetszés.) A másikkra is azt hiszem, megadta a választ, mert hiszen vegyen magának valaki fáradságot, gondoljon vissza, milyen volt Magyarország 1867 előtt, milyen most, sőt nézzen évtizedről, de 5 évről visszafelé és megint előre, hogy nemcsak egyszerre tudott nagyot haladni, hanem ezeken az alapokon folytonos — hála istennek — a haladás szellemi és anyagi tekintetekben egyaránt. (Ugy van!) E mellett ezen az alapon meg tudta állapítani a magyar állam jogos befolyását és a monarchia másik államával közös viszonyukban el tudta érni azt, hogy még a külföldön is elismerik, hogy a külügyi politikában a magyar állam egy oly tényező, a melylyel számolni kell. No hát uraim, ha ilyen eredményeket lehet ezen az uton elérni, vajjon akkor, midőn másfelé annyit panaszkodnak mindenféle bel- és kül- lenésekről, szerintem tán még egy kicsit túlságosan is panaszkodnak, vajjon akkor helyes-e ezen alap megbolygatását tüzni ki első célul, kivált, és ezt kérem, ha méltóztatnának meggondolni, hogy magát ámitja az, a ki azt hiszi, hogy ezen törvény épen oly simán és egyszerűen megváltoztatható, mint akármely más törvénye az országnak. Fel lehet uraim ezt a thesist állítani theoriában, az alkotmányi theoria szerint, de az élet nem követi mindig a theoriát, és ne higgyék el nekem, de nézzenek utána, hogy midőn ezen törvényt alkotott, mit mondtak azok, a kik támogatták — vezéregyéniségeket értek — és mit mondtak azok, a kik nem akarták elfogadni, mindegyikben, kivált ez utóbbiak nyilatkozataiban nyílt kifejezésre jut azon eszme, hogy nem, mert ha ezen törvények egyszer megalkottatnak, ezen részük oly egyszerűen, mint minden más törvény többé meg nem változtatható.

Nem hivatkozom Deákra, Andrá-

syra, senkire sem, de olvasuk el kérem azon leveleket, amelyeket ezen időben Kosuth Lajos irt, ugyanazt fogjuk benne megtalálni, mert ő is megmondta, intette a nemzetet, hogy ne fogadja el, mert ha ezeket elfogadta, azok nem lesznek simán megváltoztathatók. No hát uraim, nem simán megváltoztatni, ez alatt nem kell mindjárt forradalmat érteni, de Magyarországnak elég volna, méltóztatnának elhinni, egy hosszú időre kinyuló parlamenti konfliktus viszonyainak a rendes vágásból kikerekedése tekintélyének, mint magyar államnak az egész világon lesüljedése arra, hogy egy ilyen eljárástól óvakodni kelljen. (Igaz! Ugy van!) És higgyék el uraim, szép dolog az lelkesedni eszmékért, amelyek, ha valók volnának, Magyarország még függetlenebb lenne, mint ma; de vajjon az igazi hazafiság nem abban áll-e, ha az ily eszmék vitatását, napirendre hozását a hazára nézve veszedelmesnek tartjuk, álljunk szembe még oly törekvésekkel is, a melyeknek egyik-másik része talán még lelkünkben is visszhangzásra talál? Ebben látom én az igaz hazafiságot és épen azért, mert a szabadelvű haladás mellett ennek további teljesítését várom a szabadelvű párttól és maradok is annak mindig készen álló közlegénye. (Hosszantartó, élénk tetszés és lelkes eljenzés.)

A befejezés.

Tisztelt uraim és választóim! Valahára, úgy látom, eljöttam nem azoknak a végére, amikről még beszélni szeretnék, de mostani türelme végére, mert azt hiszem, az önk türelme sem, de az én öreg erőm sem bírná, hogy még sokáig beszéljek, (Halljuk, halljuk) befejezem ezennel röviden beszédemet. Programot adni, hogy mik lesznek a jövő teendői, semmiben sem a közlegénynek a feladata. En nem is mondhatok egyebet, mint jelezhetem csak az irányt, a melyben ezentul is működni szándékozom, ez az irány nem lehet más, mint támogatni mindent, a mi az ország ügyeit a szabadelvűség irányában viszi tovább, de számolni még az ország helyzetével (Élénk helyeslés) is emellett törekedni az általam mondottaknál tovább, hogy a párt, a melyhez tartoznom, minél compactabban, minél erősebben együtt álljon, hogy teljesithesse a haza iránti kötelességét. (Élénk helyeslés.)

Nagyváradi különös érdekekről mit szólnak; ha jól emlékszem, soha sem szólottam itt azokról, de nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy azért, hogy nem ígértem semmit, a mit az általános államérdek keretében tennem lehetett, azt mindig készséggel megtettem. (Igaz, ugy van.)

Ime uraim, ez az, amit ígérhetek a jövőre is (Élénk helyeslés), elmondtam teljes őszinteséggel nézeteimet. A kritika fedhetetlen joga az önké és én csak arra kérem, hogy bármint ítéljenek is eddigi működéseim és szavaim fölött és bármint fogjanak is ítélni, nem nagyon sokára már ezekkel együtt ezen új tetteim felett, mert hiszen 1-2 év nem nagyon sok idő, egyet tartsanak meg nekem, ha a nyilvános téren viszonyunk megbomlanék is, tartsák meg nekem a magánéletben is barátságukat, jóindulatukat. (Hosszantartó, szünni nem akaró élénk tetszés, helyeslés és eljenzés.)

Mikor a hatalmas beszéd elhangzott, lelkes és viharos eljenzés hangzott fel a terem minden zugából, mely, mikor szünni kezdett, Hlatky Endre rövid, de tartalmas beszédben megköszönte Tisza Kálmánnak, hogy választói előtt nézeteit ekkép tolmácsolta és továbbra is biztosította őt Nagyvárad város polgárainak rendületlen szeretetéről, tiszteletéről és bizalmáról.

A bankett.

A „Rózsabokor“ tágas helyiségeiben már 12 órakor gyülekeztek a vendégek. Terítve volt a belső teremben és a terraszoo 250 személyre.

Tisza Kálmán pont 1 órakor érkezett a terembe; az egybegyűlték zajos, lelkesedett eljenzésekkel fogadták, Dula zenekara pedig rázendítette az „Eljen Tisza Kálmán“ híres bihari nótát. A kitűnő ebéd harmadik fogásánál felállt Bethy László főispán s lelkesedett hangon mondott áldomást a király őfelségére.

Hlatky Endre, a szabadelvű párt elnöke, nagyhatású beszédében a szabadelvű-párt politikai jelentőségét, izmosodását fejtegetve, pohárát Tisza Kálmánra títette, ki annak teremője vezére és rendületlen hiva. Lelkes éljenzés követte tőstjtát, mindenki sietett az ősz államférfiival koczintani.

Több szónoklat után Tisza Kálmán mondott humortól duzzadó ádomást s éltette Nagyvárad város polgárait.

Az elutazás.

S ezzel a bankett 3 óra után véget ért. Tisza Kálmán a vendégsereg folytonos éljenzése közben nagy kísérettel, a Casinóba ment, hol barátai, tisztviselői körében időzött.

Tisza Kálmán esti 7 órakor ment ki a pályafőre, nová igen sokan kikisérték tőle szívélyes bucsut vettek.

Az első csemetésre Tisza Kálmán felszállott a vonatra és ismerőseivel kezét fogva, szívélyes bucsut vett tőlük.

Midőn a vonat megindult, a közönség zajos éljenzésben tört ki.

BELFÖLD.

A honvédség szervezete.

A „M. É.” jelenti: A monarchia két államában úgy a honvédség, mint a Landwehr részére az összes hadosztály-parancsnokokat kinevezték és így a honvédelmi szervezet befejezettnek tekinthető. A magyar honvédség létszáma e szerint 28 gyalog és 10 huszárezredből áll, míg az osztrák Landwehr 23 gyalog, 3 vadász és 6 dzsídás ezredből, valamint a tiroli és dalmáciai lovasított vadászokból áll.

A demografiai kongresszus.

— Az „Aradi Közlöny” fővárosi levelezőjétől. —
Budapest, szeptember 2.

A VIII-ik nemzetközi közegészségügyi és demografiai kongresszust vasárnap d. e. 11 órakor nyitotta meg Károly Lajos főherceg, mint ő felségének, a kongresszus fővédnökének helyettese.

A rendkívül nagy számmal egybegyűlt kongresszusi tagok, valamint hazai és külföldi előkelőségek zsufolásig megtől őtték a Vigadó nagy termét, mely temérdek diszruhás, külföldi katonai egyenruhába öltözött, érdemjelektől csillogó alakjaival, szokatlanul fényes és érdekes képet nyújtott.

A teremnek a főbejárat felőli oldalán levő emelvényen félkört képezve helyezkedtek el ő Fensége megérkezését várva többek közt: Josipovich Géza horvát miniszter, Matlekovics Sándor, Reiszig Ede, Miklós Ödön államtitkárok, Podmaniczky Frigyes br., Jókai Mór, Ráth Károly főpolgármester, Gerlóczy Károly alpolgármester és Kammermayer Károly polgármester, Fehér Ipoly, Darányi Ignác, Fascho-Moy Sándor min. tanácsos, a tudományegyetem valamennyi karának dékánjai, Bókay Árpád dr, Rézvey Schwimmer, Kétly, Mihalkovits stb. egyetemi tanárok, Ritter von Kroin, a bécsi közegészségügyi osztály vezetője, Duka Tivadar dr. és számos külföldi előkelőség.

A főherceget, ki pontban 11 órakor érkezett meg, beléptekor zajos megújuló éljenzéssel fogadták. A főherceg lovassági tábornoki egyenruhát viselt. Wekerle Sándor miniszterelnök, majd Hieronymi Károly belügyminiszter, Schlauch Lőrinc nagyváradí bibornok püspök és Fodor József dr. orvoskari dékán kísérték az emelvényre, melynek közepén foglalt helyet, míg balján Wekerle és Fehérváry, jobbán Hieronymi, Schlauch, Fodor és Müller dr. kórházi főigazgató és a megnyitó ülés jegyzője helyezkedtek el.

Az emelvényen szemben levő karzaton a budai dalárda tömött sorai voltak lát-

hatók s csakhamar felhangzott Selley Gyula „Üdvözlés a királyhoz” című alkalmi dala, melynek végeztével Hieronymi Károly belügyminiszter francia beszédet intézett a főherceghez. A beszédet az alábbi magyar kivonatban lehetőleg részletesen adjuk:

Császári és királyi Fenség!
Tisztelt Uraim!

Meggyőződésem szerint a kongresszus összes tagjainak helyeslésével találkozom, mindön első sorban ő császári és Apostoli királyi Fenségének, aki a végrehajtó bizottság kérelmére a kongresszus védnökségét elvállalni méltóztatott, és osász. és kir. Fenségének, ki ő Felsége megbízásából a kongresszust személyesen megnyitni méltóztatik, hódoló tisztelettel hálánkat és szívből jövő köszönetünket fejezem ki. (Zajos éljenzés.)

Mióta ő Fenségének, dicsőn uralkodó királyunknak felkent fejét Szent István koronája disziti, hazánk és annak fővárosa, melynek meghívására jelöltetett ki ezen kongresszus helyül Budapest, a haladásnak új korszakát éli. Ugy a fővárosban, mint az egész országban is a haladásnak szembetűnő főreismerhetlen jeleivel fognak találkozni.

Nem tres szólásforma, nem pusztán udvariasság, ha arról biztosítom a kongresszus tagjait, hogy munkálatai iránt hazánkban is legszélesebb körök érdeklődnek, hogy itt azok, akik az ország sorsának intézésére befolyást gyakorolnak, éber figyelemmel fogják kísérni a kongresszus azon vitáit, melyeknek eredményét a gyakorlati életben megvalósítani a kormányának és a közigazgatásnak feladata.

Hazánkban is, mint az egész világban különösen a kolera, a dyphteria és a typhus kérdése és ami a ragályoknak egyik főhordozójának lett felismerve, az ivóvíz kérdése az, ami széles körökkel érdekel. A kongresszus egyik legjelentősebb feladatát a dyphteria megvitatása képezi.

A kongresszus napirendje már a közegészségre vonatkozó kérdésekben olyan gazdag és olyan sokoldalú, hogy a szervező-bizottság azt 26 külön osztályban vélte letárgyalandónak. Az általam említett kiváló fontosságú kérdéseket mindazonáltal több rokon szakosztálynak közös napirendjére tűzte xi.

Kongresszusunk tárgyalási módját illetőleg abból a nézetből indultunk ki, hogy a fontosabb napikérdéseknek kompetens férfiak által megbeszéléséről gondoskodtunk. Ezen kérdéseknek előadására tehát referenseket kértünk fel. Hogy kérdéseinket szerencsésen választottuk meg, tanusítja az, hogy a tudomány és a gyakorlat legkiválóbb férfait nagy számban sikerült erre a célra megnyerni.

Az ok, amiért a kongresszus tárgyalásainak oly kiváló fontosságot tulajdonítunk, abban fekszik, hogy azon az egyes államokra és az egész emberiségre oly nagy fontossággal bíró kérdéseket, melyek annak napirendjén vannak, a tudományos kutatók azokkal együttesen vitatják meg, akik a tudomány nyújtotta eredményeket hazájuk közigazgatásában megvalósítani vannak hivatva.

Ezért a kongresszus kiváló köszönettel tartozik azon államok kormányainak, akik ezen kongresszusra képviselőiket elküldötték. Köszönettel azon kiváló tudósoknak, akik a kongresszus: jelenlétükkel megtisztelték. Valamennyinek együttműködése hozhatja csak létre azon eredményeket, melyeket a kongresszus munkálkodásaitól várunk.

Azon szabad időt, melyet a kongresszus munkás tagjainak engedünk, hasznos kirándulások rendszere által véljük kitölthetni. Igyekeztünk azokat úgy rendezni, hogy a kongresszus t. tagjainak alkalmuk legyen hazánkat megismerni.

Tisztelettel kérem ő osász. és kir. Fenségét, miszerint a kongresszust megnyitni méltóztatásék. (Zajos éljenzés.)

A belügyminiszter beszédje befejeztével és az éljenzés lecsillapultával Károly Lajos főherceg szintén francziául válaszolt, jól érthető erős, átható hangon. Beszédje magyar fordításban így hangzik:

„Uraim!

Mindenekelőtt nagy megtiszteltetés gyanánt kell fölemlítenem, hogy ő felsége a császár és király helyettese gyanánt jelenhettem meg a mostani kongresszuson s hogy önöket ezen fővárosban üdvözölhetem.

Nyolczadszor történik már, hogy valamennyi állam küldöttei erőfeszítéseiket, munkájokat és sikereiket az emberiség és polgárosodás szolgálatában egyesítik. (Zajos éljenzés.)

Az ezen alkalommal összegyűlt kiváló társaság újból megbizonyítja a közegészségügy és demografia nemes czéljainak jelentékenységét, mely tudományoknak az emberi tudás minden irányában való haladása, valamint a közös és rendszeres munka által érvényesített vívmányai fölébresztették a közfigyelmet s megnyerték a minket foglalkoztató kérdéseket oly méltán megillető általános rokonszenvet.

A kongresszus belső tagjainak arra történt fölszólítása, hogy befolyásukat a hozott határozatok gyakorlati alkalmazására használják föl, már meghozta gyümölcsseit. Hogy ne foglalkozzam a számos részlettel, csak azt az egyetlen tényt említem föl, hogy különböző államokban új, rendes és kötelező közegészségügyi tanfolyamokat rendeztek be a közoktatás terén, melyek segítségével az önök jótékony munkája jótékony hatását a tudomány minden hatalmas és termékeny ágazatában érezteti.

Innen van az, hogy az önök okosságában és lelkiismeretességében általánosan megbiznak. S ezért uram, uraim, az önök tanácskozásaira, amelyeknek alapja már meg van vetve, Isten áldását kívánom. Azok az állomások, amelyeket a Gondviselés által kijelölt utunkban eddig elértünk, valóban igazolják reményeinket, fölbátorítják törekvésünket s belénk tanácskozásaink során a sikerben vetett erős bizodalmat öntik. (Zajos éljenzés!)“

A főherceg ezután szavait magyarul folytatva, következőképpen fejezte be:

„Üdvözlöm végre Magyarország szép fővárosát azon kitüntetés alkalmából, hogy e tekintélyes gyülekezet fontos és üdvös tevékenységnek kifejtésére ezuttal e helyet választotta, ahol, mint nem kétlem a hagyományos magyar vendégszeretet, a gyülekezet tagjainak fáradságos munkáját könnyíteni fogja.

(Ismét francziául): Ő császári és apostoli királyi felsége nevében a kongresszust megnyitottnak nyilvánítom.“ (Hosszas éljenzés.)

Ezután Ráth Károly főpolgármester üdvözölte hosszabb beszédében a tudománynak a kongresszusra összegyűlt bajnokait, a legmélyebb hála és hódolat kifejezésében járulván, mindenekelőtt ő Felsége, valamint fenséges helyettese elé, mert a kongresszus védnökségének elfogadása által annak tekintélyét és működésének sikerét biztosítja. (Elénk éljenzés.) A főváros közönsége örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy igaz hódolatát fejezze ki a tudomány kérdéses főfontosságú ágának képviselői iránt.

A főpolgármesternek sűrű éljenzéssel megszekított beszédje után a német kormány képviselőjében Schel titkos tanácsos köszöni meg a kongresszusra való meghívást, valamint ő Fenségének, illetőleg Károly Lajos főhercegnek kegyes támogatását, mely még inkább arra serkenti a kongresszus nemzetközi tagjait, hogy a kongresszuson való együttműködés által a Magyarországgal való barátságos köteleket még szorosabbá tegyék. (Elénk éljenzés.)

Az osztrák kormány nevében Snamasch-Sternegg, a bécsi statisztikai központi bizottság elnöke üdvözölte a kongresszust, kifejezvé, hogy az osztrák kormány nagy érdeklődéssel és figyelemmel kíséri annak működését és a legjobb sikert kívánja működésének, mert a közegészségügy rendezettsége fokozza az egyesek erejét, meghosszabbítja az egyesek életét s lehetővé teszi, hogy köteleseiknek hiven megfelelően a közhőletet emeljék. (Elénk éljenzés.)

Majd a belga kormány nevében Crooy

tett 20 ezer holdra már elkészültek, csak a pénzügyi megoldás és szervezkedés van hátra, hogy a munkálat megindítható legyen.

— Személyi hír. P o t t y o n d y Gusztáv, a magy. kir. államvasutak, aradi üzletvezetője szabadságidejét letöltve hazaérkezett és hivatala vezetését átvette.

— A hivatalos lapból. A király B a l l ó Péter lipó-szent-miklósi kocsigyáros és kárpitosnak, valamint K o v á c s József ugyanottani bér-gyárosnak, a múlt évben Liptó-Szent-Miklóson rendezett iparkiallítás létrejötté és sikere körül szerzett érdemeik elismeréséül a koronás arany érdemkeresztet adományozta.

— József főherczeg állapota. József főherczeg immár jobban van. A láz csökkent s a főherczegnek azóta jó étvágya van és nyugodtan alszik. A lobosodást az orvosok lokalizálták. A főherczeg gyöngékedése miatt valószínűleg távolmarad az őszi nagygyakorlatokról, bár még mindig reméli, hogy a gyakorlatok idejére teljesen megerősödik. A család köréből tegnap Margit főherczegnő és a férje Turn-Taxis főherczeg elutazott. Kevéssel utánok József-Agost főherczeg és a felesége Augusztia Alcsuthra érkezett, atyjuk látogatására. A fiatal pár Pozsonyból érkezett Alcsuthra.

— Aradi felolvasó a demografiai kongresszuson. Arad város tudós gazdasági tanácsosa, P a r e c z István, a most folyó budapesti, VIII. nemzetközi demografiai kongresszuson ma felolvasást fog tartani Arad város Shone rendszerű osztorházáról. A felolvasás tegnap füzetalakban, nyomtatva is megjelent. A munkára legközelebb visszatérünk.

— Aradmegye virillistái. A vármegye legtöbb adófizetőinek névsora az adókimutatásokkal együtt dr. B a r o s s Ferenc megyei aljegyző irodájában e hó 9-ikétől kezdve 16-ig közszemlére lesz kitéve. A virillisták végleges névsorát a megye igazoló választmánya f. hó 17, 18 és 19-ik napjain tartandó ülésében fogja végleg összeállítani, mikor is azt lapunkban szintén közölni fogjuk.

— A beiratások eredménye. A tegnapi napon befejeződtek a beiratások Arad város középiskolaiban, ma meg lesz az ünnepélyes „V e n i S a n o t e”, s holnap már kezdetüket veszik a rendes előadások. Ezalkalomból érdekesnek tartjuk a tanintézetek ezidén beiratkozott növendékeinek statisztikáját adni. Az aradi k i r. f ő g y m n a s i u m b a beiratkozott ezidén 390 rendes és magántanuló, és pedig az első osztályba 100 növendék, a másodikba 81, a harmadikba 51, a negyedikbe 50, az ötödikbe 33, a hatodikba 25, a hetedikbe 26, a nyolcadikba pedig 16, tehát 382 rendes növendék. Ehhez járulnak a magántanulók. Az aradi áll a m i f ő r e á l i s k o l á b a beiratkozott összesen 210 növendék, tehát h é t t e l t ő b b, mint az előző évben, habár a tavalyiak közül 58 nem jelentkezett beiratásra. A harmadik osztályban a növendékek száma oly nagy, mint még a főreáliskola husz éves fennállása óta nem volt. Beiratkozott az I. osztályba 52 növendék, a II.-ba 35, a III.-ba 50, a IV.-be 29, az V.-be 17, a VI.-ba 6, a VII.-be 11, a VIII.-ba pedig 10 növendék. Az aradvárosi k e r e s k e d e l m i a k a d é m i á b a beiratkozott összesen 181 növendék, és pedig az első osztályba 66, a másodikba 70, a harmadikba 45. Ezek közül az ujonnan létesített internatusban elhelyezést nyer 27 növendék. A létszám 22-vel n a g y o b b, mint tavaly volt.

— Az ezredéves kiállítás. A kereskedelmi miniszter sürgős felhívást intézett az a r a d i, brassói, kassai és pécsi kerületi bizottságokhoz, összes helyi bizottságaik szervezése és a bejelentési ívek megfelelő terjesztése érdekében; az ország különböző részeiben a többi 16 kerületi

bizottság által már szervezett mintegy 120 helyi bizottság serényen munkálkodik és ma is igen tekintélyes ama bejelentési ívek száma, melyek a központhoz érkeztek. Ezek fölülvizsgálását legközelebb kezdik meg a csoportbiztosok, a kiknek közreműködésével ez év végeig minden csoport képe már ki fog domborodni.

— Nyüzsgő élet a hegyalján. Az a r a d hegyalja környékében, Gyorokon, Ménésen, Paulison, Kovaszinczon, Magyaradon és Kuvinban az utóbbi hetek alatt olyan nyüzsgő, eleven az élet, a minő régen, csak abban a kor-szakban volt, mikor még nem ismerték a fillokszerát s nem kellett Aradról, a kereskedésekből vinni ki szőlőt mutatoba a koinák vendégeinek. Ezt a fellendülést az okozza, hogy a szőlők jobbadán újra vannak már ültetve s itt-ott szép termés ígérkezik a fiatal tőkéken. A szőlőtulajdonosok, látva az áldás előjeleit, kezdik visszanyerni régi kedvüket s örömmel zónáznak ki az üde hegyaljába vendégeikkel együtt, a kiknek egész lázasan magyarázzák az újraültetés, zöld-oltás, száraz-oltás, permetezés és dugványozás művészetét. Ezek a kirándulások rendszerint vasárnapokon történnek, a mikor annyian mennek ki Aradról, hogy a már amugy is hosszú vonatot mindig meg kell toldani néhány személykocsival s így éppen hogy nagy szorongva megférnek azokban az utazók. Különösen most vasárnap utaztak ki sokan a hegyaljába. Vasárnap este Gyorokon annyian rohanták meg az Aradra bejövő vonatot, hogy az utasok nagy része nem kapott helyet s ott szorongott a személykocsik szűk folyosóban, összepréselve, mint a hering. De szorongott szívesen, mert ez a tulságos kizónázási kedv egyenes arányban áll a hegyalja fellendülésével. Jövőre már a legtöbb szőlőben, ott, a hol új ültetések vannak, szüretelni fognak s az aradi hegyalján ismét megszólal a régen hallott muzikaszó, mozsárdurrogatás . . .

— Szeptember. A kánikula ereje megtört s a nepsugár fénye kezd bágyadni. Közeledünk az ősz felé, a fák levelei kezdenek már sárgulni s nemsokára bágyadtan hajtja le fejét a mezei virág. Megkezdődik a madarak vándorlása, a virágok hullása s észre sem vesszük, benne leszünk az őszben. A város képe egyre élénkül, a fürdők-ről visszatérnek az emberek s a főtéri korzó naponta élénkebb lesz; üdén felfrissülve térnek vissza nyaralásukból Arad szép asszonyai és leányai. A nyár tündő élvezeteiért kárpótolni fog bennünket az ősz.

— Ötszáz család telepítése Aradmegyében. E cím alatt az „Aradi Híradó” tegnapi száma a következőket újságolja: „Az állam komoly alkuba bocsátkozott gróf Z s i g r a i v a l, a k e r ű l ő s i u r a d a l o m m e g v é t e l é r e. E birtok h a t e z e r h o l d b ó l áll. Az állam telepítési célokra akarja felhasználni. Ötszáz hódmezővásárhelyi családot fog e birtokra telepíteni, ha az uradalom tulajdonosával sikerül a vásárt megkötni. Az állam és az uradalom tulajdonosa közt a vásár megkötésére nézve csekélység számba menő differenciák vannak. Az uradalmi birtokért a tulajdonos csak 1.800,000 frtot kért.»

— Jó lesz vigyázni. Itt is, ott is, meg amott is az ország legkülönbözőbb részeiben fel-felbukkan egy-egy m o h á o s i t i z e s. Tegnapelőtt Szegeden, tegnap már Temesvárott kaptak ilyen hamis tizest. Azért hát, akiknek sok kékhasu bankó forog meg a kezükön, jó lesz vigyázni!

— Az utolsó kéjvonat. Az a r a d m e g y e i egyetlen gyógyfürdő, M e n y h á z a, az aradcsanádi egyesült vasutak jóvoltából egész nyáron át kiváló látogatottságnak örvendett. Vasárnap ment ki a fürdőbe az idén az utolsó kéjvonat. Ez, mivel az idő fölöttébb kedvező volt, nagy közönséget vitt Aradról Menyházára, a hol bálát rendezett a környékbeli fiatalság. A kellemes és csinos fürdő bejáratát díszes gírlaudok borították, melyeket nemzeti zászlók serege

tarkított. A délutáni vonattal a közel fekvő községekben igen sokan érkeztek Menyházára, mely estefelé bármely elsőrangú fürdővel vetekedhetett élénkségre. Zaj, kacagás volt hallható a hegyek kanyargó utain, melybe elvegyültek a buttyini cigány nyirettyűjének hangjai. Estefelé felgyultak a mécskek, kezdetét vette a bál, mely a legkedélyesebb hangulatban hajnalban ért véget, mikor is a vendégek a készen álló különvonattal utaztak vissza Menyházáról.

— A glogováczi sikkasztás. O r o d y Nándor, a glogovácziak köztiszteletben álló jegyzője a minapában lapunkban elmondotta azt a piszkos hajszát, melyet ellene egynehány odaváló izgága polgár indított. Egész H i e r o n y m i belügyminiszterig felvitték a vádat, azt állítván, hogy Orody Nándor, a községnek 27 év óta jegyzője keze között 14.000 forint gyámpénztári pénz elsikkadt. A följelentés folytán megtartották a hivatalos vizsgálatot, a melynek során — a mint bennünket értesítenek — kitűnt, hogy sikkasztás nem történt, a gyámpénztárból nem hiányzik egy árva krajczár sem, az érdemekben megöszült jegyző ellen emelt vád tehát teljesen alaptalan volt. A hamis vádaskodók megérdemelnének egy kis illő visszatérést.

— A város szegényei. A r a d v á r o s — mint már említettük — 470 frtot szavazott meg a város szegényeinek felruházás és ágyneműbeszerzés céljaira. Vasárnap volt a napja, amikor az új ruhát és tiszta ágyneműt kiosztották. Hogy a városi szegények ilyen tisztességes ruha és ágyneműhöz jutottak, abban legnagyobb érdeme S a r l o t Domokos főkapitánynak van, mivel ő hozta javaslatba a 470 frt megszavazását.

— A középiskolák túltömöttsége ellen. A közoktatásügyi miniszter meggyőződést szerzén arról, hogy a középiskolákban, a tanulók fölvételénél nem ragaszkodnak szigorúan a törvényhez és ez az oka a középiskolák túlszűköségének, fölhívta az iskolai főhatóságokat, hogy figyelmeztessék az igazgatókat, hogy a törvény értelmében egy osztályba 50 tanuló fölött felvenni nem lehet. Ahol három éven át a tanulók száma meghaladja a 60-at, párhuzamos osztályt kell felállítani s a tantermetek a szükséghez képest megszorítani. Ha a létszám a hatvanat kevéssel mulja felül, a párhuzamos osztály felállítását a miniszter a főhatóság indokolt jelentésére elengedi.

— Kéjvonat a radnai bucsura. Az a r a d i és c s a n á d i egyesült vasutak igazgatósága folyó hó 7-én a radnai bucsura rándulók részére, a rendes vonatok fölhasználásával személyszállításra berendezett teherkocsikban való utazás mellett, tetemesen mérsékelt áru menettérti jegyeket ad ki. Makóról például Aradig és vissza eme menettérti jegy ára 1 frt 80 krban lett megállapítva. Ezen ár mellett menet f. hó 7-én közlekedő személyvonatokkal lehet indulni, míg visszatérésre a f. hó 9-én közlekedő, bármelyik vonat fölhasználható.

— Gyermekhalál. N a d a b r ó l írja a levelezőnk: H e r l e Demeter és H e r l e Flóra, egy odaváló varónó gyermekei együtt játszadoztak a kertben, míg anyjuk a ház előtt varrt. Játszás közben a nagyobbik gyermek, a 9 éves Demeter egy a kertben elhelyezett vizzelt telt hordóba esett és míg huga előkiáltotta anyját, belefult a vízbe. Az anyja elien megindították a vizsgálatot.

— A koreai kérdés Valemaren. A koreai kérdésnek, miként az előre látható volt, kontinensünkre is megvan már a maga szomorú következménye s hogy ez legelőször V a l e m a r e n jelentkezett, csak azt bizonyítja, hogy ott erősen politikai egyének lakoznak. N y i k a Pál és P r e k u p Iiie valemarei lakosok — mint levelezőnk írja — egy vasuti örrel mulatoztak. Politikai nézeteltérés támadt közöttük a koreai kérdést illetőleg, melyben a két valemarei egyértelműleg nyilatkozott, a vasuti ör azonban homlokegyenest ellenkező véleményen volt. Miután az érvelésekből kifogytak s a vasuti ör ama kijelentésével, hogy ő job-

portokra oszolva ellátogattak a színházból különvonaton a Rottenbiller-utcai központi tejcsermókba és legnagyobb meglepéssel nyilatkoztak a telep berendezéséről.

Károly Lajos főherceg elutazása.

Budapest, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) Károly Lajos főherceg, a ki a kongresszus megnyitására a királyt helyettesítette, ma reggel 8 órakor a rendes gyorsvonattal elutazott Budapestről. Kiséretében voltak Pejacsovich gr. főudvarmester és Szapáry gr. segédtsz. A vasuti állomáson, mivel a főherceg a bucsuzás mellőzését kérte, csak Lobkowitz herceg hadtestparancsnok jelent meg.

Munkácsy anyagi helyzete.

Budapest, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) Munkácsy leírta, mint tudósítónk írja, újabb fordulat állott be. Kiderült ugyanis, hogy a rablást csak inszerezni voltak. A pénzt tulajdonképpen elsikkasztották. A tettesek Markov Szvetozár községi bíró és Sztanovej Radojko községi pénztáros. Ezeket nyomban tartóztatják és a kiindai kir. ügyészségnek átszolgáltatták.

Sikkasztó elöljáróság.

Budapest, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) A szerb-klári községbeli 6 ezer frtnyi pénztárrablás ügyében, mint tudósítónk írja, újabb fordulat állott be. Kiderült ugyanis, hogy a rablást csak inszerezni voltak. A pénzt tulajdonképpen elsikkasztották. A tettesek Markov Szvetozár községi bíró és Sztanovej Radojko községi pénztáros. Ezeket nyomban tartóztatják és a kiindai kir. ügyészségnek átszolgáltatták.

Egy dáka panasza.

Budapest, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) Egy budapesti oláh fenyegető nyilatkozatot küldött be a lapokhoz, melyek a miniszterelnökhöz, a belügyi és igazságügyi miniszterekhez vannak címezve. Nyilatkozatában panaszodik, hogy a »Voce Latine«-re előfizetett, de a kormány a könyvet eltiltotta s így pénze elvész. Sorsában osztozik sok más oláh is. Kijelenti, ha nyilatkozatát a lapok ki nem adják, akkor alarmirozza a demografiai kongresszust, hadd lássa Európa tudós világa, milyen szabadság van Magyarhonban.

Idegen hercegnő magyar fürdőn.

Lubló, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) Bourbon Izabella nápolyi hercegnő tegnap meglátogatta Lubló fürdőt, s a hol természetesen látogatása tartama alatt a fürdői életközpontja volt. A hercegnő lánya, Zamojszka grófné és főudvarmesternője társaságában érkezett Lublóra.

Leköszönő főispán.

Nagybecskerek, szept. 3. (Saj. tud. táv.) Nikolics Sándor Versecz és Pancsova város főispánja, belefáradva a küzdelmekbe, legközelebb nyugdíjba megy.

Külföldi látogatók nálunk.

Bécs, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) A bécsi borászati kongresszusnak mintegy száz tagja f. hó 7-én Budapestre utazik a fővárosi homokszőlő telepek megtekintése végett. A kirándulók külön vonaton utaznak s őket Budapesten a központi szőlészeti és borászati felügyelő fogja kaulozolni.

Vaszary és a »Kreuzzeitung«.

Berlin, szeptember 1. (Saj. tud. táv.) Kohl Medard, a hercegprimás titkára le-

velet intézett a »Kreuzzeitung«-hoz, mely a hercegprimást durván megtámadta és eretnekességgel vádolja, s e levélben a cikk fölött csodálkozását fejezi ki, mert Vaszary legutolsó főrendiházi beszéde óta, melyben kijelentette, hogy a polgári házasságot semmiféle formában nem akceptálja, senki előtt sem nyilatkozott. Már pedig ez álláspont még sem eretnekesség. Epoly kevésbé igaz a bérlétszerződésről szóló hír, amelyek czáfolásába azonban most nem akar bocsájtkozni.

Anarkisták elfogatása.

Livorno, szeptember 3. (Saj. tud. táv.) 11 anarkistát letartóztatnak, kik részesei voltak a múlt heti bombamerényletnek. Az elfogott vándor-zenészeket azonban szabadon bocsájtották. — Gironi rendőrfőnök Forinban több anarkistát fedezett fel és átszolgáltatta őket a római törvényszéknek.

KÖZGAZDASÁG.

= Sorsolás. A magyar vörös-kereszt egyleti sorsjegyek XXXV. sorsolását most tartották meg. Törlesztésekre a következő sorozatot húzták ki: 3156, 4059, 4451, 1574, 1066, 5667, 1831, 3159, 7323, 523, 6131, 3202, 5831, 7676, 6018, 5250, 6460, 5570, 7744, 1718, 5464, 8774, 5484, 5508, 2467 és 6779. Nyeremények k e l h u z t á k k i:

A 100.000 frtos főnyereményt nyerte 6200 szám, 24 ny. sz. 1000 frttal 5687-16 500-500 frttal: 6401-100 2534-1 7589-95, 100-100 frttal: 150-49 6035-40 5297-22 4403-98 3489-68 739-50 2409-55 5855-17 2189-91 4393-50 3630-19 239-99. 50-50 frttal: 4228-30 3159-64 7267-99 816-16 7162-70 1072-95 6694-78 3998-60 5491-21 3732-69-4344-85 5342-57 2208-40 3363-41 5505-52 6910-48 1978-17 4798-15 4925-65 7766-80 5817-100 6669-57 5203-62 1250-59 1746-65. 25-25 forinttal: 5388-76 5214-14 5009-39 4087-86 4627-41 4861-90 363-81, 4958-4 164-50 747-38 1156-40 7933-54 6643-100 1764-79 4859-5 1874-91 7166-47 6261-56 4540-75 3754-68 7182-65 2192-50 5022-78 5043-10 5462-97 4080-78 5022-58 5672-38 1220-52 7234-83 804-64 3528-67 4421-82 7665-21 7229-76 5242-58 3817-62 5055-29 5950-72 2919-21 1523-23 4594-56 4282-73 5302-87 2438-21 858-92 1634-93 3115-37 2-45 7341-68.

= A bazilika sorsjegyek XIX. sorsolásán törlesztésre kihúzták a következő sorozatszámot, melyeknek összes 2400 nyerőszámait egyenként 6 frttal váltják be: 4340 5172 6332 5806 5610 5541 1728 3504 5047 6823 3754 4466 1628 3314 3043 3932 2572 1170 1984 1855 3551 7918 670 és 1290.

A nyereményhúzás 10 000 frtos főnyereményt a 7951 soroz. 17 nyerőszáma nyerte. 1000 frtot nyert: 6802 soroz. 97 nyisz. 500-500 frtot: 1219 sz. 72 nyisz. 4816-18 és 5983-8. 100-100 frtot: 3918 sz. 62 nyisz. 4701-89. 4951-21, 5703-64, 26-53, 3522-23, 5782-71. 2839-62, 6960-55, 3635-92, 6064-37, 6554-83 és 4183-45. — 50-50 frtot: 6684-91, 1494-20, 225-63, 7859-63, 2859-58, 7790-42, 5208-80, 5064-20, 2446-27, 664-37, 5005-79, 7263-41, 1911-60, 3643-01, 7315-85, 4616-72, 4804-31, 6262-74, 3840-06, 1775-01, 4666-03, 193-03, 6895-06, 512-71 és 740-62. 25-25 frtot: 5928-79, 14-76, 5169-88, 6758-50, 1152-54, 5543-94, 5819-14, 1785-12, 1875-95, 1979-34, 8191-38, 6347-60, 840-31, 6749-13, 7451-50, 4257-80, 5550-30 1393-31 1647-73, 949-27, 1619-42, 1503-36, 5820-87, 3502-41, 1869-43, 3799-76, 5253-08, 2792-38, 2416-62, 6300-75, 5469-94, 2719-45, 6531-96, 1534-75, 4547-36, 3995-02, 547-72, 1982-83, 4913-09, 5175-42, 1688-67, 6196-60, 4376-70, 2514-24 és 4129-05.

Szeszárlet.

— Szeptember 3. —

Mai jegyzéseink: Kézárú nagyban nyers szesz 54.—, Kézárúban 54.50 horáo nélkül per 100 liter % beérve 35 fr fogyasztási adó.

Budapesti gabnatózsda.

— Az »Aradi Közlöny« távirati tudósítása. — Budapest, szeptember 3. d. n. 5 óra.

Table with columns for commodity names (e.g., Buza, Arpa, Zab), quality/grade, and prices in 100 kg units. Includes sub-sections for 'Köles' and 'Hivatalos árnyomok'.

Hivatalos árnyomok

a budapesti áru és értéktőzsdén.

Budapest, 1894. szeptember 3.

Table of official exchange rates for various items like Magyar aranyjárdék, Magyar koronajárdék, Magyar arany, Magyar ezüst, Magyar keleti vasút, Magyar földterhentesítési kötvény, Magyar italmegváltási kötvény.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

W. F. (Bimassombat) Köszönjük a lapunk iránti szives érdeklődést, valamint a bököt is. Mi igyekszünk megfessíteni munkáit törekedni azon, hogy részlegülünk az elismerésre. Ez a mi legeszebb jutalmunk. Csikkét azonban — sajnos — nem közölhetjük. Nem pedig azért, mert későn jutott el hozzánk, a mennyiben azt már egyes vidéki lapok közölték. Ezért vagyunk kénytelenek félreértetni. Kérünk valami újat, mi pedig szíves üdvöletünket küldjük.

Sz. P. (Budapest) Intézkedünk, hogy minél előbb megkapja. Levélben legközelebb többet.

LEGTÜNETHI ÉSZLELETEK.

Table showing weather observations (Hó és nap, Légnyomás, Hőmérséklet) for August 25-31.

Table showing wind observations (Hó és nap, Szél iránya, Felhőzet, Észrevétel) for August 25-31.

POSGAY LAJOS dr.

VIZJELZÉS.

1894. évi szeptember hó 3-án reggel 7 órakor észlelt vízállások, időjárás és hőfokok a marosi és tiszai vízmérőzn.

Table of water level observations (Észlelési állomás, Hőmérséklet, Időjárás, Vizállás, Hőmérséklet) for Branyicska, Arad, Makó, Szeged, Gyoma.

A + jel a 0 feletti hőmérsék és vízállásokat jelzi. A - jel a 0 alatti hőmérsék és vízállásokat jelzi. Arad, 1894. szeptember 3.

A m. kir. főnyomdászati hivatal.

Feljelős szerkesztő: Vass Geza.